

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. X. Reipublicæ necessariam parsimoniam, perniciosam esse
prodigalitatem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

Vnus Iulius effringet: vnus Caius dissipabit: Auaritia labor, avari est; emolumentum successoris; & saepe inimici. Exemplo nobis est in historia Haitoni Armeni memoratus (c. 26. armenia) Haolonus. Ille frater Mangonis Chan. 4. Imperatoris Tartarorum an. 1258. baptizati, cepit Baldach, seu Babylonem, iustitq; ad se Callipolim adduci, & omnem eius thesaurum ad se deferri: tum ei dixit Haolonus, cur tanto thesauro non euocabas vicinos, & stipendarios ad te, tuamq; regionem ab incursionibus Tartarorum defendendam? Is respondebat: satis mihi virum habere videbar, si cum meis tantum pugnarem. Subiecit Haolonus. Tu Magister es omnium Machometi falso vaticredientium: talis ergo tantusq; magister non alio est alendus cibo, quam hoc thesauro: hic tibi cibus esto; sic enim intra cubiculum auro, gemisq; refectum absque vilo cibo inclusum inedia coegit mori.

Auro im-
moritur a-
marus.

Mitius hac in parte Midas fatum, qui contactu omnia in aurum vertit, nam varietate, & rerum mutationibus saltem oculos delectabat.

Adhaeret avaro principi non minus quam priuatis funesta pecunia, nec sine sensu diuelliur. Videatur & avaritia magni animi, aceruis auri, argentiq; incubat, & prouinciarum nominibus agros colit, & sub singulis villicis latiores habet fines, quam quos consules sortiebantur. Fatale est hoc in potentibus vitium, non enim fundos tantum, & domos, sed regna & gentes in patrimonia sua trahunt. Coniungunt non modo domum ad domum, & agrum agro copulant, sed regna regnis, maria iungunt maribus, & vni titulo gentium mores impendunt.

CAP V T X.

Reipublica necessariam parsimoniam, perniciosam esse prodigalitem.

Liberalitas
est
parsimo-
nia.

§. 1. Vnculo perpetuo iusta liberalitati manet parsimonia, q; Graeci *φειδω* appellant, imo fons est, & generus liberalitatis. Vt etiam diues, praesens, via priuatis ad opes compendiosa, Principi & Reipublice ad summam potentiam honestissima. Non definit eam quorunda; sordibus, q; etiam priuatos dedecent. Phascelitas, & Sidas Pamphiliorum extremos, quia puerbio locum dederunt, detestor. Sed neq; Fabricii rapa coquent ad ostentationem magis gloriolarum sordium, quam ex politica moderatione, recte fecisse arbitror. Medium tenere beati: sit ducis mensa liberali & virili parsimonia constructa, tribuni, centuriones, & fortissimus quisq; nec testimonio fidei, virtutisq; inuitetur. Nemo principum ista imitetur, q; Romani ipsi mirari, q; sequi maluerunt. Nec sunt illa praeccepta temporum, sed naturae, quae in principe maiestatem, cum liberalitate posuit. Pyrrhus tanta prudentiae tatorum exercituum dux, eadem aetate, liberali magnificentia suos habuit, & par Romanis fuit. Parsimonia igitur virtus est, qua rem parant, partem tuerentur, augent, restituant, modo licito, honesto, & ad bonum finem. Qua in re non minus elucet fulgor liberalitatis, quam in muneribus conferendis. Neq; minor in vulgus aestimatio est retinentis parsimoniae, q; liberalitatis erogantis. Eius finis est, non modo vt sumptibus par sit ararium, vt ad temporum incerta repositum habeat prouincia peculium: sed etiam ne quentq; subiectorum tributis premere sit necesse. Late patet hoc beneficium, nam omnibus confertur, quibus nihil adimitur. Deinde nuquam princeps pauper erit, si parcus erit. Constat nostro tempore ex mediocribus prouinciis multos Ecclesiasticos, ac seculares principes magnas opes non modo sine suorum vexatione collegisse, verum multa oppida, vicos, monasteria, Ecclesias, instaurasse. Certe Reuerendissimus Iulius Herbipolensis Episcopus Academia dotata, Prochorotrophio insigni atq; opulento instructo, arcibus, monasteriis, templis aedificatis restauratisq;, optimo statu Republicam reliquit: nec tamen indecore & economiam tractauit, & multis in rebus magnificentiam ostendit.

Sordes fr-
genda:

Rapa Fa-
brii sordi-
da.

Parsimonia
sine subdi-
torum da-
mmo pecu-
niam confi-
cit.

Par corum
sunt pra-
clara gesta.

In Alexan-
dro auari-
tia & pro-
digalitas.

Det vbi da-
dum, neget,
vbi negan-
dum.

Elemosyna
Christiano-
rum supe-
rent editio-
nes gentiliu

Quod luxu
impeditur,
vita subdi-
torum au-
fertur.

Insignis
frugalitas.

§. 2. Prima igitur ratio illa parcum, non avarum principem faciat. Quod longa experientia docuit, nihil nisi a parcis preclari gestum esse. Quam enim Caesar, Alexander initio prodigi fuere, id tamen praesertim in bellis civilibus necessitate, non liberalitate, nec prodigalitate fecerunt. Pluris est tenere, quam parare imperium, occupatur impetu, retinetur iustitia, industria, parsimonia, recondito in vsum thesauro. Avarus erat Alexander, non parcus, interdum prodigus, & regnum tamen opibus, & parsimonia stabilire conabatur. Certe ex Spoliis orientis multa retinebat: obicit illi nobilis, sed infelix reus, triginta molorum millia captiuum illi aurum vehere. Caesar iam victor ab Antonio reposcit pecuniam, indignantemq; & dicentem, a me Caesar pecuniam? an sine me victi? cur non ego potius ab illo? soluere coegit. Nero effusis opibus ad rapinas conuersus est. Et verissimum esse docuit, quod olim Timotheus exprobrauit Aristophonti: Cui nihil satis est, et nihil turpe est. Necesse est ab alio sumat, qui a se, hoc est, parsimonia non potest mutuum sumere. Nam & regibus hoc datum est a Socrate consilium, licet Aeschini priuato dictum sit: *ναὺς ἑαυτοῦ δαπέδον*: In fanus a seipso sumere. Sistet paupertas, quocumque loco steterit frugalitas.

§. 3. Secunda ratio parsimoniae est, vt ne dent vbi non debent, dent vero vbi dandum est. Qua in re multi errores committantur, alio in loco dicam: cum principem meum opes colligere docebo. Nunc monito multa dari saepe diabolo, pauca Christo. Audiamus potius Episcopi, & martyris Carthaginensis orationem, lib. de opere, & elemosynis. Donat vnusquisq; ante oculos suos diabolum cum seruus suis, i. e. cum populo perditionis, ac mortis in medium proflire, plebs Christi, praesente & iudicante ipso, coparationis examine prouocare dicentem. Ego pro istis quos mecum vides, nec alapas accepi, nec flagella sustinui, nec crucem pertuli, nec sanguinem fudi, nec familiam meam pretio passionis & cruoris redemi, sed nec regnum illis caeleste promitto, nec ad paradisi restituta immortalitate denuo reuoco, & muneris mihi quae pretiosa, quae grandia, quam nimio & longo labore quasita sumptuosissimis apparatus comparant, reb. suis vel obligatis in muneris coparatione, vel venditis, ac miseditio honesta successerit, conuictis ac sibilis ei iunguntur, & furore populari nonnunquam pane lapidatur? Tuos tales munerarios Christi demostira praecceptis tuis monitos, & pro terrenis caelestia recepturos, illos diuites, illos copiosis opib. affluentibus, an in Ecclesia praesidente & spectante te eiusmodi munus edant, oppignoratis vel districtis reb. suis, imo ad caelestes thesauros mutata in melius possessione transferant? In istis muneribus meis caducis atq; terrenis nemo pascitur, nemo vestitur, nemo cibi alicuius aut potus solatio sustentur: cuncta inter furor edentis & spectantis errorem, prodiga & stulta voluptatum frustrantium vanitate pereunt. Illic in pauperibus tuis tu vestiris & pascis, tu aeternam vitam operantib. polliceris, & vix tui meis pereuntibus adequatur, qui a te diuinis mercedib; & praeiis caelestibus honoratur.

§. 4. Tantis in apparatusibus, quae saepe pauperibus fames indicitur, imo pauperes emuntur, vt lanientur, vt fieri crudelitas amphitheatralis imperabat. Cum aut variis in reb. tam parsimonia, q; prodigalitas certatur, in omnibus omnino vitanda principi est, pfusio. Si n. prodigo administratio patrimonii lege duodecim tabularum non minus aufertur, q; furiosus quis ferat regem populorum suorum prodigum? Quis mireretur seditionem in tanto subditorum contemptu? Antiochus prodigus opum, & contumeliosus in suos fuit. Contigit (Marc. 2. c. 4. 30.) Tarsenses, & Mallotas seditionem mouere, eo quod Antiochi regis concubinae dono essent dari. Aliorum est in mensa frugalitas, vt Seueri, quo de Lamprius. Vsum conuiuii diurnus hic fuit, vini ad totum diem Sextarii xxx. panis mundi pondo xxx. panis sequentibus ad donandum pondo L. Nam semper de manu sua ministris conuiuii & panem & partes aut olerum aut carnis, aut leguminum dabat simili prorsus maturitate patrem familias agens. Erant decreta & carnis diuerse pondo xxx. erant & gallinae ouae, ad-

hibebatur & anser diebus festis: Calendis autē Ianuariis, & hi-
laribus matris Deum, & ludis Apollinaribus, & Iouis epulo, &
Saturnaliibus, & huiusmodi festis diebus Fasianus: ita ut ali-
quando & duo ponerentur, additis gallinaceis duobus, leporem
quotidie habuit, venationem frequentem, sed eam cū amicis di-
uidebat, & his maxime quos sciebat per se nō habere. Nec diui-
tibus quicquā talium munerū misit, sed ab his semper accepit.
Habuit quotidie milii sine pipe sextarios quatuor, cū pipe duo.

Prodigiosa
profusio.

§. 5. Aliorum immensa fuit prodigalitas, ut de An-
tonino Heliogabalo idē auctor portētoſa narrat. Hic
solido argento factos habuit lectos, & tricliniarios, & cubicu-
res. Comedit sepius ad imitationē Apicij calcanea camelorum,
& cristas viuis gallinaceis demptas, linguas pauonum, & lusi-
niarū: quod qui ederet, ab epilepsia tutus diceretur. Exhibuit &
palatinis ingentes dapes extis mullorum refertas, & cerebellis
phanicopterū, & perdicū ouis, & cerebellis turdorum, & capi-
tibus psittacorum & fasianorum & pauonū. Barbas sane mul-
torum tātas iubeat exhiberi, ut pro nasturtiis, apiastris, & fa-
celaribus, & fenogreco exhiberet plenis sabataris & discis: q̃
p̃cipue stupendum est. Canes iecinoribus anserum paut. Quid
huic monstro facies? cui tantum nocitura, imo tot
mala placere?

Prouincia-
rum censu
corpulenti
onerare lu-
xuriosum,
sed asinis
ornatum
illum adde-
re, barbarū.

§. 6. Nonnulli vestium precijs sese exhauserunt,
id q̃ in priuatis frequens est. Omnibus modis omnia
protulit avarissimi Tiberii heres Caius Caligula. Nul-
lum vestem, inquit Sueton. c. 3. his induit, Quadringenis in
punctum H. S. aleam lusi. Piscatus est rete aurato, purpura coc-
co, funibus nexis. Nunquam carrucis minus mille fecisse iter
traditur: soleis mularum argenteis, canisuiatis milionibus, ar-
millata & phalerata cum hamaxicorum turba atq; curſorū.
Quid ornamentorum abfuisse credendum est, si asi-
norū non colla, sed vngulæ argento suppingebantur?

Oceanus
ipsi, luxu-
riem hor-
ruit.

Iactabat ille: Aut frugi hominem esse oportere dicitans,
aut Casarem. Quin & nummos non mediocri summa ē fasti-
gio basilicæ soluta per aliquot dies sparsit in plebem. Fabricauit &
de cedris Liburnicas, gemmatis puppibus, versicoloribus velis,
magna thermarum, & porticum, & tricliniorum laxitate,
magnaq; etiam vitium & pomiferarum arborum varietate,
quibus discumbens de die inter Choros ac Symphonias, litorea
Campania peragraret. Ego ne huic quidem infinitos
mundos sufficere posse arbitror; nam cupiditatis in-
finita nullus est fundus.

Parsimonia
parſimoniam imperium adepto tanquam sordet vitio data ef-
fasciis in-
grata.

Quid mirum est post tantum luxum: Frugalitatem
Galba in victu, uti refert Plutarchus & in sumptibus faciendis
parſimoniam imperium adepto tanquam sordet vitio data ef-
fasciis in-
grata.

Monstra
principi re-
leganda.

Plures olim omnia in mimos, & mōstra hominū,
inque parasitos effuderunt. Non minus Aurelianus
culpandus, quam eius, quem alebat Gurgēs, orco de-
mandandus. Victoris verba sunt. Sed miro modo mimis
delectabatur: vehementissime autem delectatus est Phagone,
qui vsq; eo multum comedit, ut vno die ante mensam eius aprū
integrū, centum panes, veruicem & porcellum comederet: bi-
beret autem infundibulo appposito plus orca.

Aedificatio-
res sine do-
mo sunt.

§. 7. Nonnullorum substructiones omnes opes
exhauserunt. Quid mirum?
Roma domus fiet, Veios migrate Quirites.
Roma incensa diripiendarum prouinciarum occa-
sionem auido & egenti monstro dedit, dum pecunia
imperatrici vrbi conquiritur.

Quid ergo dandum, quando contrahenda manus
diligenter attendet princeps. Salsē & vrbane Alphō-
sus equiti prodigo, & importune, crebroq; polcenti
munera respondet. Me citius pauperem, quam te diuitem
effecero. Verum de sumptuariis legibus, & economia, &
teritque minutim & per singula agendum est cum de
opibus tractabo.

§. 8. Hoc loco moneo, quæcunq; miseris egenti-
busq; conferuntur, non modo vitæ æternæ, verū etiā
temporariæ promissionem continere. Quamobrē (in-
quit Daniel) c. 4. 24. rex consilium meum placeat tibi, &

peccata tua Eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericor-
diis pauperum: forsitan ignoscat delictis tuis. Et rex liberalis.
Beatus, inquit Psal. 40. 1. qui intelligit super egenum, & pau-
perem in die mala liberabit eum Dominus. Dominiū conferuet
eum: & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non
tradat eum in animam inimicorum eius. Dominus opem illi fe-
ret super lectum doloris eius: Vniuersum stratum eius versasti
in infirmitate eius. Egrege Tiberius Sophiæ famina: a-
uara, & insidiatrici respondit: Nullo se modo obſtare com-
modis fisci, qui pauperes iuuaret, captiuos redimeret: quod in-
signi etiam miraculo diuina liberalitas thesauro Nar-
setis Eunuchi demonstrato ostendit. An. Christi 582.
ea res contigit, qua Deus tam illustri testimonio libe-
ralitatem in pauperes decorauit. Nec minorem be-
neficientiam experta est Rade Gundis & captiua Tu-
ringa vxor Clotarii, cum vase octo modiorum, ut hi-
storia nominat, vina in pauperes plena semper cup-
pa deprompsit, parem animo sanctissimæ reginæ Na-
materiam dare Deo placuit. Gualbertus cū ab hora ter-
tia ad nonam vsq; frumenta distribuisse, arcana vi
supplementa data sunt, ut multæ fruges horreum re-
plerēt. Magnus ut semper, ita in hac virtute maxim⁹,
Flavius Constantinus anno 322. lata lege pauperes ex
horreis publicis ali præcepit. Quantum o Deus a pri-
scis sacrificibus distabat illa tum anima, qui paupe-
res ad gladium, ad metalla, ad naumachias, ad bestias
coëmebāt: Eadem in Constante eius filio liberalitas,
qui Paulum, & Macarium per Africam cum eleemo-
synis dimisit, eaq; liberalitate, quod tot legibus ha-
ctenus tentatum frustra fuerat, Ecclesiā a Donatistis
oppressam erexit. Nunquam hominum liberalitate
vincitur, qui est diues in omnes Deus, nec vllum esse
arbitror cui nō fuerit, id quod benigno animo in
proximos erogauit, multo fenore repensū. S. Germanus,
quem admodum in eius vita recenset Constantius
presbyter, tres aureos mendicis dari iusserat, diacono-
nus, ut sunt ministrorum animi solliciti, duos expen-
derat, verum paulo post ducenti redditi sunt sancto
præfati, trecentos futuros fuisse, ut in hac etiam vita
centuplum redderetur, nisi Diaconi auaritia vno re-
rento, centum perdidisset, oraculo significatum est.
Regni igitur firmamentum est cura pauperū: duplex
vero cura est; Prima, ne sint præda diuitum: altera ut
a Republica, princepsq; ditenent. Nobili ac vere Ro-
mano animo fuit Euphemianus S. Alexii parens, qui
si quando minus benignus in pauperes fuisset; Seue-
rus liberalitatis exactor, secum rationes ipse putabat,
ac prostratus in terram voce, & lacrymis clamabat:
Non sum dignus, qui ambulem in terra Dei mei.

Eleemosyna
principi est
medicina.

Cum libe-
ralitate hu-
mana Deu
certat.

Regia libe-
ralitas Cō-
stantini.

Centuplum
Eleemosy-
nis reddi-
tur.

Delicia va-
na, aut illo-
cubrosa ad
pauperum
alimenta
vertantur.

CAPVT XI.

Affabilitatem inſigne eſſe ciuium, & princi-
pum ornamentum.

§. 1. AD iustitiæ virtutem S. Thomas 2. 2. q. 114. a.
1. affabilitatem refert, quam Græci εὐμεγέθη-
τος nominant, quo etiam comitatem, humanita-
tem, εὐγενείαν, & φιανθρωπιάαν, quæ sunt eadem pe-
ne certe vicinissimæ virtutes. Affabilitas inter litigio-
sas cōtentiones, & adulationes medium tenet. Dictis
enim & factis ita societatem amicitiamque tempe-
rat, ut humanitate suā, decenter, & sine bono alios
delectet. Comitas, seu vrbalitas quam Græci εὐπρε-
πείαν appellant, seu vrbilitatem, seu morositatem tem-
perat, & nimiam remissionem, quā scurrilitatem vo-
care solent, quo nomine etiam Apostolus εὐεργεσίαν
damnat.

Iucunda
virtus affa-
bilitas.